

6. Постоянное присутствие руководства на производстве. Данный принцип позволит показать работникам, что руководство заботится о своих работниках и их волнует их судьба и судьба предприятия. В Японии руководитель обязан уметь выполнять большинство операций, которые проводятся на предприятии, что позволяет быть наравне с работниками и требовать от них того, что действительно возможно выполнить. В этом случае срабатывает человеческий фактор, так как работники понимают, что если начальник может сделать это, значит и они смогут.

7. Поддержание чистоты и порядка – один из важнейших принципов японского менеджмента. Если вокруг порядок и чистота, то работать комфортнее и уменьшается количество болезней среди персонала, а также повышается качество работы, потому что нет ничего лишнего, что может отрицательно сказаться на процессе производства.

Выводы. Таким образом, построить компанию, где бы руководство всегда прислушивалось к своим сотрудникам, отвечало бы на все их вопросы, удовлетворяло бы их нужды и было всегда ко всем справедливо – почти невозможно, а для крупных предприятий это и вовсе утопия. Следовательно, нужно создать такую мотивацию для персонала, которая работала бы вне зависимости от прочих факторов. Именно очевидная сопричастность к полученной реальной пользе для компании позволяет сотрудникам чувствовать себя и востребованными, и заинтересованными.

Японская система управления персоналом, во многом приемлема для российских фирм, так как преемственность поколений в работе, уважение старшего и более опытного, а также менталитеты во многом похожи. Это позволит без серьезных осложнений внедрить данную систему на российские предприятия, в частности на ОАО «Автоваз». Превращая сотрудников-исполнителей в партнеров посредством эффективной организации информационного и функционального взаимодействия между структурными подразделениями предприятия, компания получит в свое распоряжение не просто персонал, а заинтересованных помощников и сможет выиграть битву за клиента при любой конкуренции.

Литература

1. Александрова Н.С. Управление персоналом энергосбытовой компании в условиях конкурентного рынка / Александрова Н.С. // Управление персоналом. – № 10 (212). – 2009. – С. 51–53.
2. Быковский Р.Е. Возможные стратегии адаптации поведения персонала к изменениям на предприятии: электронный журнал “Знание. Понимание. Умение”, 2009 [Электронный ресурс]. – Электрон. дан. – Режим доступа: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2008/3/Bykovskiy>.
3. Жить по-человечески (Выступление В. Путина на расширенном заседании Госсовета) <http://www.Rg.ru/2008/02/09/putin.html>.
4. Лаврентьев В.А. Подготовка персонала как фактор повышения эффективности управления наукоемким производством/ Лаврентьев В.А., Шарина А.В. // Управление персоналом. – № 11(213). – 2009. – С. 48–49.

УДК 332.012.2

Н. В. РЕЗНИКОВА, М. М. ВІДЯКІНА

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ УКРАЇНСЬКОГО ВЕКТОРУ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено досягнення європейської соціальної моделі та проведено критичний аналіз можливої імплементації її результатів в українських реаліях.

In article the author examines main results of European social model and critical analysis of its possible implementation to the Ukrainian reality.

Ключові слова: соціальна політика, безробіття, демографія, ринок праці, соціальне страхування, пенсійна реформа.

Вступ. Соціальний вимір – це своєрідний фон, на якому розгортається європейська інтеграція. Це аспект, тісно пов'язаний з усіма напрямками діяльності ЄС, що отримав своє оформлення у вигляді комунітарної соціальної політики. Європейська соціальна ідея, присутність якої відчувалась на всіх етапах інтеграції, втілювалась у європейську соціальну модель, відповідно до якої трансформувалась у чітко окреслену з стабільною юридичною базою політику, яка посіла своє законне місце поряд з економічною, регіональною та зовнішньою політикою ЄС.

Реалії життя продемонстрували, що відставання соціальної політики, зокрема, від економічної, яка вважалась на початковому етапі інтеграції пріоритетною, є неприпустимим. Результатом чисельних наукових дискусій і зіткнень думок з приводу ролі і місця соціальної політики у процесі європейської інтеграції став висновок про висунення її у ряд пріоритетних. Більше того, наразі мова йде про нову постановку концепції

соціального питання. Це викликано усвідомленням західними вченими [2; 4; 6; 7] феномену спрощеного сприйняття суті сучасної соціальної політики у масовій свідомості та необхідності перегляду підходів до неї, а також ролі держав і співтовариства в її реалізації.

Основний розділ. Щодо змісту поняття “Європейська соціальна модель” (ЄСМ), слід відмітити, що існують різні його трактування – як у вузькому, так і широкому розумінні. Традиційне трактування ЄСМ пов’язане з поняттям соціальної держави, а конкретніше – із системою соціального захисту. Наприклад, відомий засновник типології соціальної держави Г. Еспін-Андерсон виокремлює три типи соціальної держави: ліберальний, консервативно-корпоративістський і соціал-демократичний (або скандинавський). Слід звернути увагу на той факт, що Еспін-Андерсон не веде мову про власне європейську соціальну державу. Зазначена класифікація корегувалась багатьма авторами як у 1990-х роках, так і в поточному десятиріччі, через її надмірну абстрактність. Так, наприклад, дослідник М. Ферера в “Журналі Європейської соціальної політики” опублікував дослідження про “південну модель” держави добробуту в “соціальній Європі”. Поступово, але досить впевнено, термін ЄСМ почав входити у науковий вжиток. Наприклад, бельгійським вченим А. Сапіром у 2005 році для Європейської комісії було підготовлено дослідження, в якому автор виокремлює чотири європейські соціальні моделі. “Між національними системами соціальної держави так багато відмінностей, що поняття “європейської моделі” або “соціальної Європи” мені видаються досить сумнівними”, – вважає вчений. “Я пропоную використовувати прийняту на сьогоднішній день поділ національних систем на чотири різні моделі соціальної політики з тим, аби оцінити відносні досягнення кожної моделі за рядом параметрів” [4].

Європейська соціальна модель – це своєрідний кодекс поведінки, заснований на цінностях, які розділяються усіма державами-членами ЄС. Серед таких цінностей слід згадати наступні: нерозривний зв’язок між економічним розвитком і соціальним прогресом; високий рівень соціального забезпечення, яке має універсальний характер; розвинуте трудове законодавство, яке захищає найманого робітника; рівність шансів і боротьба з дискримінацією; виробнича демократія, яка виражається у консультації з робітниками при прийнятті рішень, що стосуються останніх; діалог соціальних партнерів у межах колективно-договірних відносин; наявність так званих суспільних (державних) служб, або “суспільного домена” – галузі соціальної інфраструктури (охорона здоров’я, система освіти, суспільний транспорт, газо-, водо- та енергопостачання); ключова роль держави у рішенні соціальних проблем, роль арбітра у відносинах між соціальними партнерами; боротьба за зайнятість і викорінення феномену соціального відторгнення і бідності; гідна оплата праці, у т.ч. через запровадження мінімальної заробітної платні; соціальна справедливість і солідарність у суспільстві.

Утім, європейська соціальна модель – це не застигла даність, а динамічне явище. Як зазначив на II конференції з Європейської соціальної моделі (Рим, 2007 р.) К. Дюфур, ЄСМ виникла як остаточно сформована схема з абстрактних міркувань і є результатом соціальної історії, котра, аби утворити те, що стало моделлю, мала потребу у соціальних акторах, які б її реалізували [3]. Європейською соціальною моделлю називають інтелектуальну конструкцію, котра синтезує загальні риси національних глибоко оригінальних моделей. Розвиток ЄСМ втілюється в соціальній політиці єдиної Європи, яка пройшла шлях від перших кроків в напрямку інтеграції у соціальній сфері, до розуміння ключової ролі соціальної політики, інвестицій у людський капітал як невід’ємної складової стратегічного курсу розвитку ЄС у новому тисячолітті.

В орбіті соціальної політики знаходяться такі виключно важливі для будь-якої сучасної держави питання, як зайнятість, боротьба з безробіттям, соціальною маргіналізацією. У центрі соціального виміру стоїть головний фактор виробничих сил – людина, її проблеми і потреби, перспективи її професійного і соціального розвитку. Реалізацією соціальної політики займаються як керівні органи ЄС (Комісія), так і спеціалізовані інститути (Економічний і соціальний комітет, Комітет із зайнятості, Комітет регіонів та ін.). Структурні фонди ЄС, в першу чергу Європейський соціальний фонд і Європейський фонд регіонального розвитку, забезпечують фінансову базу соціальної політики співтовариства, хоча нерідко виникають дискусії щодо обсягів і об’єктів підтримки.

Наразі соціальна політика ЄС практично забезпечена соціальним законодавством на європейському рівні: мінімальні соціальні стандарти, гармонізація систем соціального захисту і встановлення загальноєвропейських норм, збалансування національних законодавств, Директиви, що захищають інтереси окремих соціальних груп – молоді, жінок, пристарілих, інвалідів, мігрантів. Спеціальна увага приділяється впливу на людину нових технологій, оточуючого і виробничого середовища, якості життя, яка поєднує в собі аспекти культури, освіти, дозвілля.

Вирішення цих питань або хоча б намір їх врахувати у своїй політиці з боку ЄС і держав-членів забезпечує їм те, що зветься соціальною підтримкою, допомагає досягти солідарності при прийнятті життєво важливих для європейського інтеграційного процесу рішень і для втілення їх у життя. Саме тому усуненню таких явищ, як дефіциту довіри до керівних органів ЄС, так званого “евроскептицизму”, недостатнього взаєморозуміння між державами-членами або окремими соціальними групами, надається важливе значення. Загальноновизнаним є й те, що одночасний і рівномірний розвиток економічного і соціального вимірів є необхідною умовою для майбутнього ЄС.

Досвід ЄС, так само, як і теоретичний доробок, є досить цінним і для України, і для Росії, в яких неможливо переоцінити значущість правильно обраної моделі соціальної політики. Соціальний вимір пов’язаний з проблемою влади, можливістю для останньої проводити комунітарну політику за всіма напрямками. Адже зараз багато проблем просто не можуть бути вирішеними лише на національному рівні і вимагають їх винесення на рівень регіональний і міжнародний. Укріплення соціальної бази політики – невід’ємна умова

розвитку і укріплення процесу інтеграції. Важливим принципом інтеграційного розвитку виступає діалог соціальних партнерів і консенсус в прийнятті рішень. Участь суспільства у вирішенні соціальних проблем здійснюється як через традиційні демократичні інститути – партії, профспілки, асоціації підприємців і державні структури, так і через спеціальні інститути. Крім того, вже зараз, як демонструє досвід ЄС, навіть традиційні форми виносяться на новий рівень, наприклад, європейський соціальний діалог. Практика показує, що послаблення діалогу між державними інститутами і громадськістю обертається політичними труднощами.

Фінансові потрясіння 2008–2009 рр. активізували проблему зайнятості європейського населення. Відомо, що безробіття в останні роки було найважчою соціально-економічною проблемою у більшості європейських країн, станowiąчи, за різними оцінками, 8–11 % економічно активного населення в ЄС-15 та понад 14 % у нових країнах-членах. Особливо високий рівень безробіття серед старих членів ЄС спостерігався в Німеччині та Франції (близько 10 %, а у ФРН на початку 2005 року цей показник був зафіксований на найвищій позначці в історії країни – 12,6 %). З нових країн-членів високим рівнем безробіття відрізняється Польща, маючи показник у 18,6 % працездатного населення [5].

Найважливіші фактори, що ініціюють реформування соціальної сфери, – це демографія (старіння населення і зростання його непрацездатної частки) і глобалізація (посилюється конкуренція територій за залучення ресурсів, а надто широка перерозподільна система аж ніяк не стимулює інвесторів). Необхідні перетворення міститимуться у реформуванні ринку праці (особливо системи сприяння в пошуку роботи, зміна принципів звільнень і скорочення підтримки довготривалих безробітних), податкової системи, механізму тарифних угод, пенсійного забезпечення, медичного страхування. Радикальна реформа ринку праці знаменуватиме принциповий перехід від захисту безробітних до стимулювання працюючих. Так, в Німеччині після вже прийнятого рішення про скорочення максимального строку надання допомоги з безробіття з 36 до 18 місяців і об'єднання допомоги безробітним і соціальної допомоги в один пакет (реформа “Харц-4”), очевидно, переглядатиметься механізм надання підтримки безробітним як за обсягами, так і за строками (до 12 місяців) при одночасному запровадженні спеціальних доплат працівникам, що мають низьку заробітну платню (можливий мінімум – 900 євро на місяць). Крім того, розшириться право роботодавців вільно звільняти працівників за виробничо-економічною необхідністю без узгодження з профспілками.

Аналогічні зміни будуть реалізовані в трудовому законодавстві Франції (зокрема, жорсткий контроль за безробітними, полегшення процедури звільнення на малих підприємствах), якщо держава матиме достатньо політичної волі та можливостей переконати профспілки. Розпочата реорганізація ринку праці в Італії також піде шляхом лібералізації системи найму (тобто спрощення системи звільнень) і дедалі ширшого застосування гнучких форм зайнятості. Хоча подібні заходи не в інтересах осіб, що мають робочі місця, заплановані нововведення не суперечитимуть розширенню зайнятості через збільшення можливостей гнучко варіювати робочі місця залежно від кон'юнктури. Очікується, що саме в період 2010–2020 рр. в Німеччині, Італії і Франції має відбутися децентралізація тарифних угод про заробітну платню – переведення їх з галузевого рівня на рівень підприємств (планувалося, що вже у 2009 р. цей процес розпочнеться у тестовому режимі), що також забезпечить більш гнучку адаптацію підприємств до мінливих умов, хоча, зрозуміло, працівники втрачають впевненість у стабільності високої заробітної платні. У той же час, несприятлива для економік трьох країн порівнянна динаміка трудових витрат і ефективності праці неухильно чинитиме тиск на систему колективних угод і загострить відносини в рамках соціального партнерства.

Науково-технічний прогрес призведе до зростання частки працівників високої кваліфікації, зайнятих у сфері інтелектуальної праці. Відбудуться суттєві якісні зрушення в характері праці, яка стане більш інноваційною за своїм наповненням, спрямованою на створення “інтелектомістської” продукції. У низці європейських країн отримає подальшого розвитку практика “участі” найманої праці у власності, прибутках і в управлінні як одного із засобів активізації робітників і створення фундаменту для соціальної стійкості. Продовжуватиметься розширення так званого третього сектору економіки, до якого відносяться некомерційні інститути і організації (асоціації, кооперативи, фонди, добровільні структури), які виконують певну частину соціальної роботи. Це особлива форма підприємницької діяльності, що наслідує глибокі традиції європейського кооперативізму в його різних національних проявах. Різноманітні форми соціального підприємництва у подальшому будуть ширше використовуватися на ринку праці для підтримки найслабкіших його сегментів, не набуваючи, при цьому, патерналістського характеру [6].

На додачу до реформ на ринку праці перетворення у соціальній сфері, точніше, у сфері соціального страхування, також спрямовані не стільки на вирішення соціальних проблем і розширення допомоги бідним, скільки на покращення умов для ведення підприємницької діяльності та здійснення інвестування і підвищення конкурентоспроможності робочих місць у європейських країнах (перш за все, це стосується країн Західної Європи). Окрім фактору оптимізації соціальних витрат, що збільшують сукупні витрати на працю, на характер запланованих реформ впливає і демографічний чинник.

Так, наприклад, у Великобританії пенсійна система зазнає відчутних змін: з метою зменшення навантаження на бюджет у зв'язку зі старінням населення, передбачається розширити приватне соціальне страхування, а також підвищити пенсійний вік (для жінок з 60 до 65 років, як це вже зафіксовано для Німеччини). В Італії ж реформа пенсійної системи пояснюється не лише демографічними причинами, серед іншого передбачається підвищення пенсійного віку з метою затримати на виробництві кваліфіковані кадри і тим самим поліпшити загальний стан трудового контингенту.

Висновки. Перераховані зміни радикально модифікують (якщо не розмивають) “соціальну державу”, що функціонує у Німеччині з кінця XIX ст., ставши основою європейської “континентальної моделі”. Однак до 2020 р. вона – рівно як і порядок соціального ринкового господарства – має зберегтися або в частково оновленому, або в суттєво модернізованому вигляді (у першому випадку конкурентноздатність німецької економіки ще більше знизиться, у другому – вона зможе здійснити прорив і зберегти лідируючі позиції у світі). Для ряду країн (особливо Центрально-Східної Європи) зазначені варіанти стануть основою для будівництва (добудови) своїх національних соціальних систем, втім слід очікувати і продовження існуючої соціальної поляризації, що намітилась на початку XXI століття (найбільш суттєво у Великій Британії, Іспанії, країнах ЦСЄ).

У випадку реалізації сценарію, за яким роль держави зменшуватиметься у всіх сферах, а значення самоорганізації і особистої відповідальності зросте, виникає реальна небезпека соціальної розривності. У той же час, існує небезпека виникнення в соціальних структурах країни ЄС стійких маргінальних верств населення, однією з яких можуть стати безробітні, не зайняті протягом тривалого періоду часу і такі, що не матимуть достатніх професійних навичок, а іншою – іммігранти, яким так і не вдалося адаптуватись. При цьому вірогідність зростання обсягів імміграції у країни ЄС з постсоціалістичних країн та країн, що розвиваються залишається високою. За прогнозними оцінками, частка іммігрантів у ряді країн складатиме до 15 % всього населення.

Щодо більш загального висновку про власне визначення українського вектору соціального розвитку, слід констатувати наступне: мають відбутись глибокі зміни у дії самих ринкових механізмів, у розумінні економічного прогресу, усієї системи ринкових цінностей суспільства, орієнтованого на споживання для подолання глобальної соціальної та економічної кризи. Нинішнє суспільство, на думку вчених Г.-П. Аніліоніса та Н. Зотової, або змінить форму свого соціального буття на основі зміни моральної свідомості, або загине [8]. Аналізуючи повоєнний період в Західній Німеччині, дослідники акцентують увагу на те, що досягнутий там економічний прогрес був можливий лише завдяки мобілізації й активному використанню традиційних установок на працю, організованість, обов’язковість, дисципліну, іншими словами, були задіяні принципи, що формували моральні норми поведінки нації. В Україні, так само як і в Росії, де більшість проблем економіки і суспільства (неефективність обраної економічної політики, зорієнтованої на розмивання бюджетних коштів як наслідок популістських обіцянок уряду, можливих лише в економічно-неосвіченому суспільстві; корупція, нехтування обов’язками; неефективне використання людського потенціалу) пояснюються зниженням спільного “градуса” моральності, адже будь-яке суспільство ідеологічно та морально дезорієнтоване, не може бути одночасно законослухняним, готовим виконувати державні закони і розглядатись як громадянське суспільство. Інакше кажучи, ані влада, ані саме право не можуть бути гарантами виконання законів, якщо вони не сприймаються і не визнаються самим суспільством як такі, які відповідають його моральним засадам. Істинна духовність не винаходиться, а виховується. А сама загальнонаціональна ідея як не надходить ззовні, так і не декларується. Вона виникає у свідомості народу в процесі спільної цементуючої діяльності і єднання членів суспільства у вирішенні внутрішніх і зовнішніх завдань, які постають перед державою на усіх рівнях соціальних зв’язків.

Російський дослідник Ю.В. Яковець звертає увагу на небезпечній тенденції розмивання моральних засад, втрат в системах цивілізаційних цінностей. Пріоритет чуттєвих насолод, послаблення відповідальності за продовження роду стає одним із факторів тенденції до депопуляції в Західній Європі, Росії, Україні, падіння фертильності нижче критичної межі [9]. Молоде покоління в цих країнах заражене споживчою психологією, духовні і цивільні цінності відходять на інший план. У той же час високі темпи народжуваності в країнах мусульманської, африканської, індійської цивілізацій, прогнозують приріст їхнього населення до 2050 року відповідно на 71, 174 та 57 % породжують перенавантаження навколишнього середовища, підвищення агресивності у прагненні забезпечити життєвий простір та джерела існування для нових поколінь, посилюють загрозу зіткнення цивілізацій.

Формування загальнолюдської системи цінностей на основі діалогу, взаєморозуміння і співробітництва цивілізацій відстає від процесу глобалізації, яка за основу свого розвитку має саме неоліберальну модель з нав’язуванням усьому світу системи цінностей, притаманних Заходу.

Література

1. Cohésion sociale: donner du contenu à un modèle social européen, Avis d'initiative CESE 973/2006, Bruxelles, 12 juillet 2006: [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.eesc.europa.eu/activities/press/summaries_plenaries/2006/grf_ces111-2006_d_en.pdf.
2. Esping-Andersen G. The three worlds of welfare capitalism / G. Esping-Andersen. – Princeton: Princeton University Press, 1990. – 260 p.
3. Report on a European Social Model for the future (2007/2248(INI)): [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=EN&reference=A6-0238/2007>.
4. Sapir A. Globalization and the Reform of European Social Models / A. Sapir // Background document for the presentation at ECOFIN informal Meeting in Manchester, Sept. 9, 2005: [Electronic resource]. – Mode of access: http://bruegel.org/Repositories/Documents/Publications/working_paper/SapirPaper080905.pdf.
5. Servais J.-M. Quelques reflexions sur un modele social Europeen / J.-M. Servais // Relations industrielles. – 2010. – № 1 (Vol. 79). – P. 701–719.

6. Vaughan-Whitehead D. EU enlargement versus Social Europe? The uncertain future of the European Social Model / D. Vaughan-Whitehead. – Cheltenham: Edward Elgar, 2003. – 464 p.

7. Vaughan-Whitehead D. L' Europe à 25: Un défi social / D. Vaughan-Whitehead. – Paris: Les études de la Documentation française, 2005. – 175 p.

8. Анилионис Г.П., Зотова Н.А. Глобальный мир: единый и разделенный. Эволюция теорий глобализации. – М.: Междунар. отношения, 2005. – 676 с.

9. Кузык Б.Н. Россия–2050: стратегия инновационного прорыва / Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец. – 2-е изд., доп. – М.: Экономика, 2005. – 624 с.

УДК 336.027(4/9)

Н. М. ТЮРИНА, Н. С. КАРВАЦКА, Т. П. СМЕЛЯНСЬКА

Хмельницький національний університет

СВІТОВА ФІНАНСОВА КРИЗА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКИ КРАЇН СВІТУ

У статті визначено основні причини та характерні ознаки розвитку світової фінансової кризи. Досліджено її вплив на економіки країн світу, згруповано та проаналізовано антикризові заходи урядів різних країн

The author defined the main cause of the world economic and financial crisis. The characteristic features of world crisis was defined very clearly. The author discovered and analyzed the anticrisis management of the different countries.

Вступ. Міжнародна криза ліквідності, яка набула розвитку в світі, починаючи з 2008 року здобуває дедалі ширших вимірів, розповсюджуючись на грошово-кредитну, фіскальну, соціальну сфери, невпинно погіршуючи соціально-економічне становище країн світу. На сьогодні істиною стає теза, що ера “легких грошей” скінчилась. Багато економік країн світу зіткнулись з проблемами обслуговування великих зовнішніх боргів, що змушує їх проголошувати про власне банкрутство. Масштабне (від 10 % до 40 %) падіння ВВП національних економік дійсно підтверджує гео економічний феномен кризи. Дедалі більше у наукових виданнях, засобах масової інформації висвітлюються ті чи інші питання, пов’язані з аналізом сучасної ситуації. Зокрема, 25.02.2009 р. в конференц-залі Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) відбулося засідання “круглого столу” – “Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи”, де було обговорено такі питання, як: багатовимірність кризи в Україні, її чинники, прояви і ризики, соціопсихологічний вимір кризи її вплив на очікування населення та учасників ринку, перспективи розвитку й подолання кризових явищ в економіці України. 15 жовтня 2009 р. – на тему: “Світова фінансово-економічна криза: українські реалії”. У Вашингтоні 15.10.2009 р. відбувся Форум з економічного розвитку України, де було презентовано аналіз ситуації в українській економіці підготовлений міжнародним фондом Блейзера та багато інших аналітичних довідок.

Основними причинами світової кризи експерти називають надмірно експансивну грошову політику Федеральної резервної системи США, наявність величезного дисбалансу у світовій економіці, зокрема, великий профіцит у зовнішній торгівлі Китаю, значний торговельний дефіцит у США, недоліки системи управління ризиками в інвестиційних банках, недосконалість регулювання фінансових ринків на національному і міжнародному рівнях [3, 105].

Академік Ю. Пахомов, таким чином, пояснює причину виникнення кризи в США: “Спочатку Сполучені Штати дійшли до вищого ступеню комфорту завдяки тому, що країна повністю жила в борг, але це не могло продовжуватися завжди... Іпотечна криза стала початком глобальної фінансової, яка як сніжна грудка зачепила всі галузі глобальної економіки”.

Журнал “Economist” виділяє такі причини виникнення фінансової кризи [4]:

– криза стала наслідком незбалансованого розвитку “Нової економіки”, вартість деривативів (похідних фінансових інструментів) перевищила вартість світового ВВП у рази. Для прикладу в США реальний сектор (промисловість, сільське господарство) складає 20 % ВВП, решту становлять послуги, зокрема фінансові;

– мірилом багатства у світі стала нерухомість; інвестування у цю сферу стрімко зростало, що призвело до кризи боргових зобов’язань за іпотечними кредитами;

– глобалізація економічного розвитку, призвела до швидкого поширення кризи від США до інших країн. Розвиток міжнародної торгівлі, що спричинило інтенсивне переміщення капіталу в країни з більшим індексом дохідності та меншим рівнем ризику;

– глибокі структурні диспропорції у реальному секторі, що вилилось у перевиробництво у деяких галузях світового господарства, там існує надлишок потужностей і робочих місць. ТНК (транснаціональні корпорації) змогли підвищити продуктивність праці без технологічних інновацій за рахунок мобільності факторів виробництва та спекуляцій з доданою вартістю на високотехнологічних товарах.

Основний розділ. Сучасна світова криза, що зародилась у США, швидко розповсюдилась на економіки різних країн. На сьогодні можна стверджувати, що кожна з економік світу відчула на собі її негативний вплив, навіть “країни найвищого добробуту”. Враховуючи характер зародження кризи та її специфіку, насамперед найбільше (в абсолютних масштабах) постраждали провідні країни світу з добре розвиненим фондовим ринком